SG

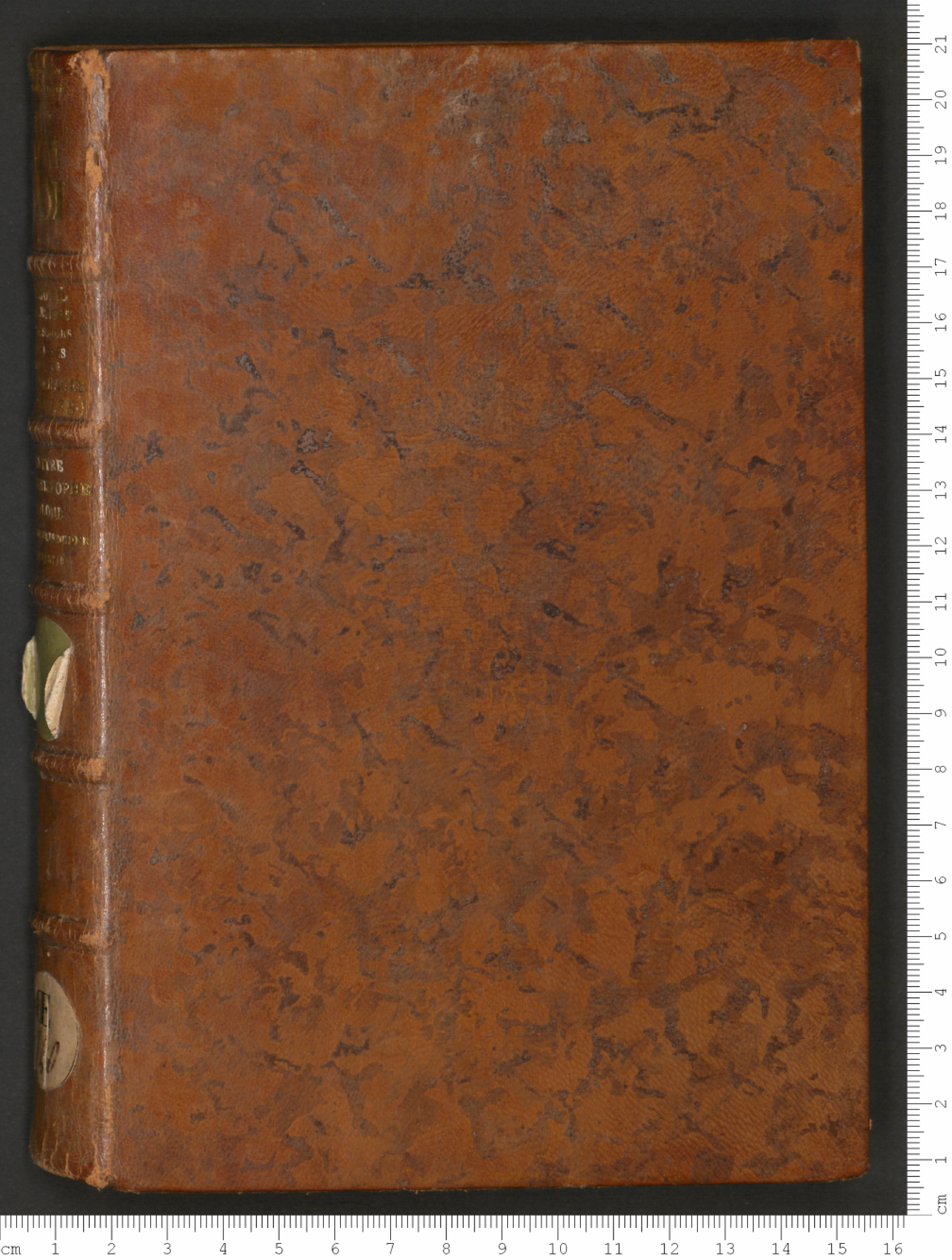
RECUEIL
DE LETTRES
ET DISCOURS
ADRESSÉS
A DIVERS
PERSONNAGES
(XV-XVI.e S.)

LETTRE
DE CHRISTOPHE
COLOMB
DE INSULIS NUPER
INVENTIS

La pièce 9 de ce recueil est la seconde édition de la traduction latine de la Lettre de Colomb relatant la découverte du Nouveau monde.

Elle a été imprimée par Stephanus Planck, à Rome en 1493, lequel a également imprimé la 1re édit. — mais en omettant au titre le nom de la reine Isabelle.

Dans celle-ci, Planck corrige cette omission, ainsi que le nom du trésorier des Rois Catholiques.

C'est le no 4 de ma Bibl. Amer. Vetustiss.

Henry Harrisse

3 juin 1892

Les fiches portent pièces 1 à 6.
puis pièces 1 à 30.

P. 1 – – Datée de 1522 }
2 – – id – }
3 – circa 1522 }
4 – – – }
5} – – }
6} Datée de 1522 }

Ces six premières pièces forment les ffs. 1 à 27 du vol. et sont toutes du XVIe s.

Pièces incunables : n° 1 (6) Daunou 463 – Pellechet 4090
2 (7) – 416 – 3230
3 (8) – omis – omis
(cf. 2 autres ex. D. 480 – 5060 et un 4e ex.
OE XV. 351 p. 12).
4 (9) Daunou 718 – 3862
5 (10) – 465
6 (11) – 675
7 (12) – omis Pellechet omis
(cf. OE XV. 351 p. 27 667 – 1686)
8 (13) Daunou 710
9 (14) – omis – omis
(cf. OE XV. 351 p. 22 671 – 5019)
9* (15) – omis –
(cf. OE XV. 351 p. 23 669
9** (16) – omis
(cf OE XV. 351 p. 28 673
10 (17) – 653
11 (18) – 665
12-13 (19) – 674 Pellechet 2048
14 (20) – omis
(cf OE XV. 351 p. 29 712
15 (21) – 461 Pellechet 4816
16 (22) – 588 – 4433
17 (23) – 590 – 2836
18 (24) – omis mais sous le n°
832 Daunou cite l'ex. [351] qui n'existe
pas ds. cet autre recueil : c'est sans doute une erre
19 (25) – 534
20 (26) – 792
21 (27) – 419 coté à tort [351] ?

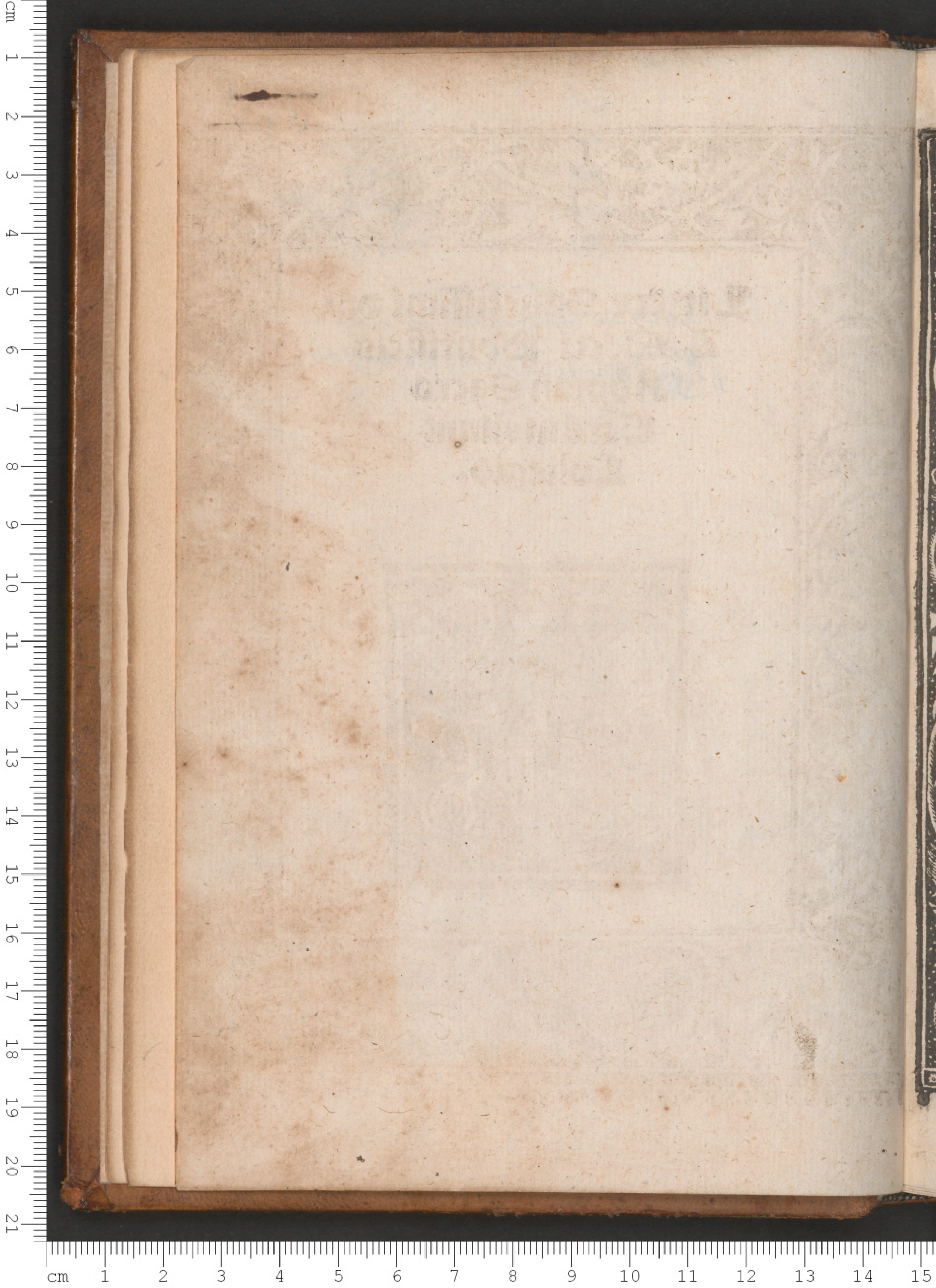
T.S.V.P.

22 (28). Daunou 717.
23 (29) – 287.
24 (30) – 313
25 (31) – 314
26 (32) – 466
27 (33) – 451

---

28 (34) Pièce datée de 1523
29 (35) – 1524
30 (36) – 1521.

n.° 4 (9) Lettre de Christophe Colomb

Oratio habita a Petro Marso in die sancti Stephani dicata Reuerẽdissimo in xp̄o pr̄i ꝛ dño: dño Stephano Car. Mediolaneñ.

Taliqñ Reuerendissime presul ex vmbraculis Romãe academię in lucem ꝓdirem ꝛ ad p̄clarꝫ illud laudatõis munus accederẽ quo viri in oĩ disciplina eminẽtissimi hõeste fũcti sunt ꝛ splẽdide funguñt: q̃uis locus ipse celeberrim⁹: tãta virorꝫ qui doctissimi ꝛ habenť ꝛ sunt noĩa institutũ deterrerẽt meum: ꝓthomartyris Stephani p̄conia degustare institui: vt hoc velut p̄ ludio ad memoriã illorꝫ qui ꝓprio sanguine firmissima ecclesie militãtis fundamẽta iecerũt sepius recolendã excitaret. Id cũ placuisset ꝛ Mãtuanus p̄nceps meus iuberet ꝓ virili pte qð mihi ꝓposuerã egi: licet põderi rerꝫ nll'a ex parte suffecerim: ꝛ cũ plerigꝫ laudatiõeꝫ hãc (q̃tulacũqꝫ est) efflagitarẽt: ꝛ ego illaꝫ rudẽ ac plenã pudoris sine vindice ac patrono edere vererer: hoc illi p̄sidiũ compare. Imp̄mis cure fuit: itaqꝫ noĩ tuo sacratã e gremio emisi. Nulli ꝓfecto id munus eque cõtingebat. Noĩe qppe Stephani censeris quẽ tibi patronũ elegisti: ꝛ illius memoriã piamẽte celebras: ꝛ colis. Stephani ergo laudatõeꝫ accipe: ac illã blãdo sinu fouere dignũ ducas: vt te facilem experiať: ꝛ autorẽ ad alias lucubraciũculas tibi sacrãdas prouocet. Uale.

Stephanus intendes in celũ vidit glaꝫ dei. Actuũ. vij. capi. ꝛ in Epistola hodierna.

Plura mihi p̄res ãplissimi quorꝫ honestissimus ꝯsessus hic: ꝛ aures castigatissime vberrimũ doctrinę: necnõ eloq fontẽ reqrũt de ꝓtomartyre Stephão magna laudatõe digna sese offerũt. Uerꝫ vt aliqd tãtis aurib⁹: ꝛ hoc loco ĩprimis dignũ afferať: ꝛ cũcta seculi hui⁹ blandimẽta ꝯtemnẽtes. Stephani vestigiis insistere possimus de illi⁹ ceterorũqꝫ sanctorꝫ beatitudine paucis disserere dignũ duxi eius quippe cõsideratiõe dura queqꝫ aspera: terribilia ꝛ liberꝫ aĩm quasi sub iugũ mittẽtia suauia: iucũdaqꝫ redduñt: mũdiqꝫ hui⁹ inquinamẽta ꝛ illecebre ꝯculcanť ꝛ sordent. spes qppe fu

turoꝝ laboribus regem parit. ⁊ magnitudīne p̄mioꝝ laboreс: ti
q̃ doloꝝ estus facile ꝯpensant̄. qđ in Stephano intueri licet: cui
amplissimū illud celestis vite p̄miū ꝯtemplāti cōtumelie: false cri
minatiōes. immo ⁊ lapides duri molles fuerūt: cū nihil deū colēti
bus duꝝ sit: null9 difficilis cupiēti labor. Sʒ q̄m tanto pōderi eri
gue ingenioli mei vires nō sufficiūt: cū grādes m̄ās: vt Hiero.
scⁱpsit pua ingēia nō sufferāt: ⁊ supra vires ausa sucūbāt. ⁊ oē do
nū a celo sit ad fontē illū grē sitibūdus m̄rez. s. autoris nr̄e salutis
xp̄i recurrā: cui9 opeȝ nouus in hoc gn̄e dicēdi ⁊ in spacijs Rom̄.
gymnasij hactenus versatus ⁊ vmbra implorans ipsam angelicis
verbis salutabo.

Stephanus intendens in celum ⁊c̄.

Um summū bonū humane volūtati obijciat̄: ⁊ ad illud
ꝯsequendū deus gloriosus: ⁊ sublimis hoīeȝ diuinū ani
mal ꝓduxerit Duo in his v̄bis considerāda sunt. Stephani desi
deriū ⁊ aīe rationalis obiectū. Stephan9 nanq̧ leuita plen9 fide
ac spū sancto: exemplo nos docet suo: vt sup q̄cūq̧ bona tp̄alia q/
bus pleriq̧ inhiant: ⁊ ad illa que sunt in manu fortūe magno cu
piditatis estu inflāmanti rapiunt̄: ad desideriū bonoꝝ celestiuȝ
spem erigam9. Intendebat em̄ ipse in celū: hec illi reqes inter sa/
ra fuit: hoc oblectamentū: hec voluptas ire aīo in sedeȝ dei. Ibiq̧
locū sibi: ⁊ ptem sedis nō sua p̄sumptiōe: sed diuinitatis pollicita
tiōe vsurpare. Nihil qppe letius eēt q̃ mortalē de promissa sibi in
celo hereditate meditari. ⁊ nihil xp̄iano felicius: cui celū ꝓmittit̄
Snīa quippe theologoꝝ est finē humanę vitę btitudinē esse. Un
de sonora illa tuba: ⁊ magnū ecclesię militantis columē: ac doctor
gentiū Paulus: in cuius pectore xp̄s resonabat. Habetis inqt fru
ctū nostrū in sanctificatione: finē vero vitam eternā. Idem nō in
vmbraculis nemorosę quondā academię: sed in tercio celo inter
coruscātes angelos institut9 in hui9 vite cōtemptū exclamauit:
mihi viuere xp̄s est: ⁊ mori lucꝝ. Nec nō lumē illud xp̄iani noīs ac
hereticoꝝ scutica: ⁊ flagellū August: q eminētissimo ingenio ce

li secreta rimat⁹ est. Finis nr̄ inqt est ꝑuenire ad illud regnū c⁹
null⁹ finis est. Hō certe rōne ꝓditus: q̄ ceteris bestijs ātecellit cū
ad agendū: ꝯtemplandū: necnō felicitatē q̄ ex his emergit natus
sit cā finis agere debet. qm̄ Aristo. teste: grā finis oēs opant̄. vita
qppe sine ꝓposito vaga est: atq₃ incerta cū eodē autore nō solū in
tellect⁹ verū ⁊ natura agat ꝑpter finē: q est cā cāꝝ. ad illū quippe
oīa rediguntur: ⁊ finē illius h₃ qd̄ optimū appellat̄. hec em̄ inter se
cōuertunt̄. Finis inqt Hiero. in ipso exordio cogitād⁹ est. Si igi
tur ad hūc finē₃ sapiētissimus ille opifex deus rōnalē cōdidit cre
aturā vt eā ipsa volēte: coopante: ac cōsentiēte btā₃ efficeret. Jure
oīs industria: studiū solertia: oē deniq₃ hoīs ad summū bonū₃ ⁊
glā₃ nati desideriū ad illā cōsequendā erigi debet excitari: infla-
mari: ⁊ id quisq₃ qd̄ in sapīa scribit̄ in ore dies: noctesq₃ hīe. ꝓpo-
sui illā regnis: ⁊ sedibus ⁊ diuitias nihil esse dixi in ꝯpatiōe illi⁹
nec cōparaui i li lapidē preciosū₃: qm̄ omē auꝝ in cōpatiōe illius
harena est exigua: ⁊ tanq₃ lutū estimabit̄ argentū in cōspectu il-
lius: venerūt mihi oīa bona pariter cū illa. S₃ dum studio dicen
di ꝓuehor: tacite mihi pleriq₃ acuto ingenio ꝓditi obijtiūt btitu
dinē nullo mō fore desiderabilē. Sententia qppe phātiū: ⁊ sctōꝝ
voluntas non fert̄: nisi ad bonū cognitū firmissime nouim⁹ inqt
August. amari nisi nota nō posse Vn̄ cum beatitudo illa celestis
nob ignota sit: quō eā appeter̄ possum⁹ q₃ varie: q₃ false fuerit vi
roꝝ. q docti habiti sunt de btitudine opiniōes: Lactātius eloqn
tie fluuius: Cicero romoni autor eloquij: ⁊ Aristo. phōꝝ p̄iceps
explicant. Necnō. M. Terentius varro Romanoꝝ: Grecoꝝq₃ id
etatis lrātissimus: ducētas actogita octo de btitudine falsas opi
niōes sectaꝝ q̄ fuerāt: ⁊ q̄ esse poterāt: q̄tuor illis: in qb⁹ finis bo
noꝝ ponebat̄ sufficiēter multiplicitatis in libello: de phīa studio
se collegit. Igit̄ cum hec felicitas ignotissima sit: nō videt̄ pro-
fecto accusandus vt imprudens qui ad hec bona sensibilia sibi
proposita mentem: animūq₃ conuertit. Sed quāuis talis obie
ctio concludere videatur: tamen si verum indagare volumus
debilis est atq₃ infirma. Ipsa namq₃ beatitudo vt desiderabilis

est: ita ꝛ cognoscibilis. Tripliciter eñ cõsideratˀ. Primo in suo es
se generali. Secũdo spãli. Tercio spẽalissimo. Generalis illa bea
titudo est finis: ꝛ quoddã bonũ satians appetitũ: nõ ẜm spẽ3 opi
nionis: veꝝ scðm quandã silitudinẽ. ꝛ sic oẽs gñaliter eã appetũt
ea3 q̃runt: eam cognoscũt: ea3 desiderãt. Quisq3 eñ in sua pfessi
one statu: ꝛ seru bonũ aliqð q̃rit in quo suus appetitˀ qescat. Un
de phũs inuestigaturˀ humanũ finẽ: morales libros hac ratione
ordiˀ: oẽ3 artẽ oẽ3 doctrinã actũ itidẽ: ꝛ electõ3 bonũ qddã appete
re. Hoc ꝛ Boetiˀ phũs nõ ignobilis: ꝛ ꝯtra fortũe tela fortis ꝛ ma
gnus his ꝟbis testatˀ. Ois nãq3 mortaliũ cura: quã multipliciu3
studioꝝ labor exercet: diuerso qde3 calle pcedit. Ad vnũ tñ bea/
titudinis finẽ nitiˀ puenire: oĩm certa sñia est inqt Augˀ. q rõe
quoquomõ vti possunt btõs esse hoĩes velle. ꝛ rursus. Ad appetẽ
da3 btitudinẽ natura ꝯpellit: cui sũme bonˀ creator hoc naturalr̃
ĩdidit. Spẽalẽ btitudĩnẽ put in clara dei visiõe: secura possessiõe
ac dlctãbili (vt ita dixerĩ) fruitõe ꝯsistit: ñ oẽs ꝯgnoscũt. A ͨ phi
q reꝝ ad ꝯgnitõ3 tota mẽte: oĩbˀ ĩgenii ꝟibˀ sese exercerãt ꝯgnoue
rũt cũ nubilo infidelitatis obducti eẽnt Nullus qppe pprijs inge
nij q̃uis eminẽtissimi ꝟibus: sine fide id attingere potest Sed tñ
hoc xp̄ianos. non excusat: qbus vt cetera fidei nr̃e sanctissimę mi
steria: Sic ꝛ hec ꝟitas est reuelata diuitus. Descendit eñ ad nos
cõicatio idiomate: deus ꝛ hõ: dei filius Jesus xp̄s: phãtiũ phũs
lux vera: ꝟitas: ꝛ vita: que ꝟbo pariter ꝛ exemplo btitudinẽ in bo
nis terrenis nõ esse ponendã: sed post huiˀ vite curriculũ expectã
da3: obtinendãq3 p laboris: ac ꝟtutũ p̃mio in celis edocuit. Hic
nanq3 dixit: Beati estis cũ maledixerit vobis hoĩes: ꝛ psecuti vos
fuerint: ac dixerit oĩe malũ aduersu3 vos mentiẽtes ppter me.
gaudete ꝛ exultate: qm̃ merces vestra copiosa est incelis ꝛ rursus.
Thesaurizate vobis thesauros in celo Jde3 glorioso Stephano il
lius regni magnifecentiã ad qð oĩ studio ꝯtendere debemˀ mira
culose oñdit. q̃re celũ intuẽs: ꝛ glã3 dei exhilaratˀ exclamauit. Ec
ce video celos aptos: ꝛ Jesum stantẽ a dextris ꝟtutis dei. huic p
fecto terrẽa spernẽti: celestia debebanˀ. cui amplissima hereditas

erat: ⁊ cumulatissime opes diuinitas xpi: que acceptū in corde ho
norabat obsequijs: colebat opibus: ⁊ sermone in tormētis ꝯfite-
bat̃ · vt ab eo cui militabat coronā accipet Sed hic ꝯsideraudū vi
det̃: ⁊ discutiendū ne aliqd cōtra theologie nr̃e canones sentiat̃
Fuit em̄ quorūdā vetus opinio: Stephanū diuinā essentiā vidis
se · Quedā · n · interpretatio sup hunc locū sic habet · Quidā electo
rū adhuc in hac vita detenti: nudato cordis oculo videre merue
rūt gloriā dei vt hic Stephanus: ⁊ Paulus ad terciū celū raptus
Attn̄ sanctoꝝ quos error nō dep̄hendit: ⁊ q recte phāti sunt cōis
sn̄ia est · Diuine essentie visionē nulli q in hac vita pn̄ti sensibus
exterioribus vtit̃ cōcessaz esse nisi hoī xpo · Vn̄ Paulus non dicit̃
deū sic vidisse nisi in raptu ab istis sensib⁹ · At Stephanus cū hec
diceret: sensib⁹ vtebat̃ · Ideo cōis est opīo Stephanū vidisse xp̄m
in sua hūanitate gloriosa · A corpe nanqȝ xpi existētie in celo Ste-
phani ocl̄us ad illā visionē demutatus fuit · In ptāte siqdem xpi
est vt eius corp⁹ a lōge sic videat̃ vt ppe · Sed missa istec faciam⁹
Intonuit iam oīs gētes ⁊ natiōes: clara vox de hac btitudīe quā
spālez appellam⁹: de q̄ qd euidētius: qd manifesti⁹ dici pōt. q̄ȝ q̄
dn̄s nr̃ Jesus xp̄s post deuictā mortē: ac debellat ac tartareas le-
giōes hūano generi infestas: resurgēs ex mortuis post · xl. dies vi
dentib⁹ discipl̄is ascendit in celū · Hinc Lactā · pr̃ em̄ nr̃ inquit ⁊
dn̄s: qui cōdit firmauitqȝ cęlū: q libratā magnitudine sua terraz
vallauit mōtibus: mari circūdedit: annib⁹ qȝ distinxit: ⁊ qdquid
est in hoc ope mūdi cōflauit ac pfecit ex nihilo · pspectis errorib⁹
hoīm ducere misit: q nobis viā iusticie pāderet: Hūc igit̃ seqmur
qm̄ solus vt canit Lucre · veridicis hoīm purgauit pecora dictis:
⁊ finē statuit turpedīs atqȝ timoris · Oñditqȝ bonū summū quo tē
dimus oēs: Quid foret atqȝ viā mōstrauit limite paruo: quo pos
semus ad id recto contēdere cursu: ⁊ nō solū ostendit: sed etiā pre
cessit. ne qs difficultatis gr̄a iter ꝟtutis horreret hec ille · At ne-
quis ꝑpter eius ad celos ascēsuz velamē excusatiōis hīet: Apl̄os
sancto spū repletos: ad vniuersas ꝓuincias destinauit: quoꝝ so-
nus in oēz terrā exiuit · q beatitudinē in regno cęloꝝ q̄rendā p̄di

cauerūt· Supauerūt ꝛ martyres triūphantes q ꝑ vita illa celesti
nec cruciatus: nec quodcūqꝫ horribile genus mortis recusauerūt
quoꝝ prim⁹ extitit Stephan⁹ gloriosus· Cui hāc laureā cū ascri/
bo: qdam in sacris lr̄is eruditi querūt ꝛ dubitāt: quō p̄mus mar/
tiꝝ dicat̄ Stephan⁹ cū ꝛ Abel āte legē scriptā a fratre necat⁹ mar
tyriū tulerit· Deīn precursor xp̄i Joānes ab Herode capite fuerit
mulctatus: Et innocētes martirij noīe honestet eccl'ia· ꝛ latro cru
cis patibulo statim padisuꝫ meruerit· Hoꝝ addubitatōi facile oc
currit̄. Abel quippe a fratre ꝓpter inuidiā fuit occisus· ꝛ Joānes
ab herode: qm̄ illius: ac herodiadis incestū sanctus ille vir accu/
sabat ꝛ detestabat̄· Jnnocētes pro xp̄o quidē: sed nō pro eius fide
cesi sunt· ꝛ latro propter scelera sua crucifixus est· cui⁹ tn̄ in cruce
penitētia: ꝛ xp̄i cōfessio meruit: vt suppliciū illud in martyriū ver
teret̄· De quo Hiero· Latro crucē mutat paradiso: ꝛ facit homici
dij pena martyriū. Posset imprimis de virgine gloriosa dici: que
martyr martyꝝ fuit· eius nāqꝫ sanctissimā aīaꝫ in morte xp̄i vt a
sancto Sene predictū fuerat: gladius pertrāsiuit: cum alioꝝ mar
tyꝝ corpus tantū tetigerit. sed de hijs rebus alias· Comptū habe
mus ꝛ exploratū: p̄mū martyrē pro fide xp̄i fuisse Stephanū: cui⁹
exemplū polulāti: surgentiqꝫ tūc ecclesie vehementer profuit: cui⁹
fundamēta hoc poscebant: vt grauū illud sinapis paulatim in ar
borem cresceret· fermentūqꝫ euangelicū totam ecclesie massam (q
penitus depressa iacebat) erigeret· Tanta qppe multitudo eorū
secuta est vndiqꝫ: qui in tormentis ꝛ morte vitam celesteꝫ professi
sunt: vt de illa dubitanduꝫ non sit· de quibus Hieronymus Tri
umphus dei est passio martyrum: pro christi nomine cruoris effu
sio: ꝛ inter tormenta leticia· Cum eniꝫ quis viderit tanta perseue
rantia stare martires: ꝛ in suis cruciatibus delectari: odor noticie
dei disseminatur in gentes: ꝛ sibi tacita cogitatio loquitur. q ni
si verum esset euangeliuꝫ: nunquam sanguine defenderet̄· Mar
tyres igitur ꝛ verbis: ꝛ re beatitudinem illam celestem ostende/
runt· Jd ip̄m celeberrimi multiqꝫ noīs cōfessores: ꝛ doctores gr/
ci: latiniqꝫ effecere: quoꝝ e fōtib⁹ hec doctrina manauit· Jn nl'lo

huius vite bono: sed tantū in clara dei visione beatitudinē consi
stere. Si philosophi varijs contēplationibus dediti bonū hoc no
strum: quod a nobis non cernitur: sed credendo querit: non per
specerunt illorum vanitati ascribendū est quippe cum deuz toti⁹
vniuersi rectorē cognouissent: vt vas electionis: ꝛ magister eccle
sie Paulus asserit: non sicut deum glorificauerunt: sed euanuaue
rūt in cogitationibus suis: ꝛ dicentes se esse sapientes stulti facti
sunt. Hoc ideo illis accidit: quoniā refugientes gratię splendorē
ipsius naturę pfectionē posuerūt: ꝛ a seipsis posse fieri beatos opi
nati sunt. Quoꝝ vanitatē deridet Augusti: Irriseat hos ꝛ vitas
per Esaiā exclamantē. Veh qui prudentes sunt apud semetipsos
ꝛ in cōspectu suo periti: cum dicat Apl'us. Sapientia hui⁹ mundi
stulticia est apud deū: ꝛ ianua mortis definit: atqꝫ materia eter-
ni interitus approbat. ꝛ rursus. Nouit dn̄s cogitatōes sapientiū
qm̄ vane sunt. Phūs certe absqꝫ sui creatoris noticia pec⁹ est: ani
mal glorie: atqꝫ aure popularis venale mancipiū. Quisqꝫ igitur
illius glorie cupidus: qua nil humane creature. aīeqꝫ ipsius diui-
nitatis capaci: ꝛ quā nil minus deo implere pōt: debet esse antiq
us: intellectū humiliet suū in obsequiū dei: ne inani psuasiōe de-
ceptus ruat in preceps: qm̄ Lactā teste: veritas ꝛ arcanū summi
dei qui fecit oīa: ingenio humano cōprehēdi non pōt. Aliqui ni-
hil inter deū hoīemqꝫ differret si cōsilia ꝛ dispositōes illius maie
statis eterne cogitatio assequeret humana. Specialissimā ita dixe-
ri beatitudinē ꝓut actu est in ipsis btīs. nec nos cognoscere: nec
vbis explicare valem⁹. cu moralis ille Grego. dicat: q̄ autē ligua
dicere: aut quis intellect⁹ capere sufficit illa supne ciuitatis q̄ta
sint gaudia: ꝯsidera q̄so inqt Hiero. magnitudinē p̄mij tui: si tn̄
cōsiderari pōt qcqd imensuz est Quāto igit illi⁹ felicitatis ma-
gnitudo a nr̄o sensu. a nr̄a cogitōe: cogitatōeqꝫ remocior est: tāto
desiderabilior fieri debet. est. n. bonū qetū: delectabile: pacificū:
veꝝ bonū: satiās appetitū: ꝑpetuū deniqꝫ. ac oēz penit⁹ miseriā ex
cludēs: In illud merito Stephan⁹ intēdebat: qđ hūane volūtatis
obiectū est ꝛ causa cāꝝ. In q̄ re ipsi⁹ Stephani ad cui⁹ lauream

festinat oratio ꝯprudentia cōmendatᷣ: q̄ bonoꝝ maloꝝ́ꝗ delectū
habet: cuius mun⁹ est cū rōne agere optimū finē cōstituere· ⁊ me
dia quibus ad illū sine aliquo errore pergitᷣ inuenire: ac in nulla
penitus actiōe locū pn̄ie relinquere Mater ꝗppe est moraliū ꝟtu
tum· que ad illū finem recto calle deducūt: quē viatoribus asperꝝ
iam fecit consuetudo peccandi· Has inꝗ disponit statuitꝗ affe/
ctuū mediocritates· qui prudētie subijciuntᷣ lege naturę· Cū igitᷣ
Stephan⁹ illud extremū quo nobis properandū est cognouisset
que prima sapiā est in posterꝝ ꝓuidere· Bonū quippe est hoī sape
re· si ad hoc sapit vt ꝓuidentiam habeat futuroꝝ· ⁊ qm̄ non suffi
cit scire qđ bonū est· nisi id agendū eligatᷣ· attētiusꝗ custodiatᷣ ⁊
fiat· cum illud iudicij sit· hoc vero laboris· Illud cōe hoc cū pau/
cis ⁊ felicitas ipsa actiua non incognitiōe agende rei· sed in ipā
actione studiosa cōsistat. ꝟtutū comitatu septus· fidei clypeo mu
nitus· magna spe. que vitę nr̄ę caput est ⁊ qua saluamur erectus·
animi robore subnixos vt xp̄i athletā decebat· ad certamē sese ex
pediuit· atꝗ erexit· sciens miliciā vitam esse hoīs super terram. ⁊
fortitudinē discipulo christi necessariaꝫ esse· vt id qđ carni repu/
gnat exequi possit· Xp̄ianis certe vt inq̄t Hiero· vexilla crucis de
licie sunt· ⁊ trophea vitę nr̄ę· non pōpis sed miseriis reportantᷣ in
nr̄a classe viri fortes obprobria sciūt portare nō munera· paupta/
ti non nobilitati futuroꝝ beatitudo promittitᷣ· Stephan⁹ inquā
tpantie gladio accinctus. que prudētię· boniꝗ iudicii cōseruatrix
est· ⁊ voluptates q̄ beluaꝝ non hoīm sunt insectatᷣ· ⁊ viget· cū pn̄
tis vite īmodis illđ celeste bonū ꝯparetᷣ· diuino spū· ac sapiā ple
nus· numreo discipuloꝝ ascriptus· prodigia· signaꝗ magna in
populo fecit· vt ꝯtra eū disputatōes illoꝝ q̄ xp̄i legē non admitte
bāt· nihil penit⁹ valerēt· Tales decet esse illos· q̄ xp̄ianū dogma
ꝓfitentᷣ· ⁊ imperāt· vt oī ꝟtute subditis āncellāt. qb⁹ dignitate
supores sunt· Qualē sapiētissimū pontificē hēm⁹· cui⁹ singulari·
mł̄tiplicíꝗ doctrina fulget eccl̄ia· quā illius prudētie regendā tra
didit deus· Qualē ⁊ hūc sacrū se natū cernim⁹· ⁊ pr̄es ecclesie mi/
litantis cardines· fideiꝗ colunnas ad hereses· illarūꝗ autores·

Si qui forte insurgerent oppugnãdos exẽplo ꝓthomartyris Ste
phani: cuius martirii insigne sanguinei caloris pileũ habetis: ⁊
viride aīaꝝ pastores Epi indoctrine signũ: ne ꝯmisse a xp̄o oues
ꝑ ignorantiã pastoris: lupoꝝ morsibus exponant̃: ⁊ pereãt. Epoꝝ
nanqꝫ est vigilare sup gregẽ. pecoris qppe detrimentũ ignominie
pastoris ascribit̃. Latratu canũ: baculoqꝫ pastoris: lupoꝝ rabies
deterrẽda est inqt Hiero. Tanqꝫ lumĩaria in mũdo lucere debẽt
epi: vt ex ipsoꝝ actuũ lumĩe incredule mentes errantiũ ignorãtie
sue tenebras depꝛehendãt: ⁊ ita viuendũ est: vt qcquid agunt: qc/
quid loquũt̃ sit doctrina ppl'oꝝ. Idcirco sapiẽtes in sua repu. pn/
cipes optauit plato: quã dicit esse felicẽ cũ a sapientib9 gubernat̃
aut cũ ipi reges phãnt̃. Stephan9 vt blasphemie re9 ante p̃sidem
adductus misteria vete. testim. ac p̃triarchaꝝ monumẽta ⁊ ꝓphe/
taꝝ altius repetẽs: quos iusti aduentũ p̃nunciãtes iudei cordib9
incircũcisi: ⁊ dure ceruicis occiderãt: audiẽtes iudeos vt xp̄ianuꝫ
phũm decebat q nihil timet nisi viciũ: nil magnũ arbitrat̃ nisi v/
tutẽ: ⁊ cunctis rebus v'itatẽ p̄ponit xp̄i quẽ prophete annũciaue/
rãt proditores: ⁊ hõicidas appellauit. Iudeoꝝ pfidia id accipiẽs
qm̃ apud malos viros v'itas odiũ parit. In Stephanũ excãdescit
dentibus fremit: irascit̃: furit. Interitus ille intẽdens in celũ di/
xit Ecce video celos aptos ⁊ filiũ hoīs stantẽ a dextris v'tutis dei
ad quã vocem Iudei aures suas obdurerũt: ne illũ quẽ talia dicẽ
teꝫ blasphemũ arbitrabant̃ (audirẽt: eũqꝫ extra ciuitatẽ rapiẽtes
lapidibus ĩpete receperũt. Tũc xp̄i militis robur mẽtis: ⁊ aĩ ma/
gnitudo emicuit. In aduersis qppe v'tus cognoscit̃: ⁊ calamitas
magnis viris ⁊ iusticia septis nil aliđ est q̃ꝫ v'tutis occasio. explo
rãt. n. aduersa viros: quos irata fortuna nõ ꝯminuit: si blãda nũ
q̃ꝫ decepit. Altũ qddã est virtus vt inqt Seneca excelsuꝫ ⁊ rega/
le: inuictũ: infatigabile. voluptas hũile seruile: caducũ debile: cu/
ius statio ⁊ domiciliũ fornices ⁊ popĩe sunt. V'tutẽ in tẽplo inueni
es: in foro: in senatu pro muris stantẽ puluerulentã: ⁊ callosas hñ
teꝫ manus voluptatẽ vero captantẽ tenebras ⁊ in his locis latitã
tẽ molleꝫ ⁊ eneruẽ: q̄ ediles metuũt ⁊ censorẽ. Stephan9 tũc viua

imago ꝟtutis cũ saxoꝝ turbine q̄ tereť: ⁊ saxeus ille nĩbus circũ
tpa crepitaret: a cõstantia ⁊ mẽtis securitate iminentis atrocissi
me mortis metu nunq̄ʒ dimotus est: sed q̄si a corpore cõcusso se
ductus celos aptos letus intuebaẗ p̄ntes dolores nõ sentiẽs duz
in futurã spem tota mẽtis intentiõe ꝑrendiẗ magnũ paciẽtie do
cumentũ posteris allaturus. Jactẽt nũc barbari nescio quendã ca
lanũ philosophastꝝ ad radices caucasi natũ: ⁊ sua volũtate cõbu
stũ: ceterosqʒ quos breuitatis cã p̄tereo q ad morte vesano quo
dã impetu ruebãt nulla alia cã nisi vt ventose gaudia fame: ac sa
piẽtie aucuparenẗ. multo maiora ꝟguncule nr̃e supra vires ⁊ sexus
⁊ etatis effecerũt. syllogismos etiã ⁊ enigmata phãntiũ dissoluẽ
tes: nõ vt ab hoĩbus laudarenẗ: sed ꝓ ꝟitate tuẽda: ⁊ vt deo pie
tatẽ exhiberẽt q̄ a nobis illi debeẗ: hui⁹ ꝓthomartyris vestigia
sequute: cui ob id honores q̄ sunt premia ꝟtutũ ab ecclesia merito
tribuunẗ: pro q̄ vir bonus ⁊ verus xp̄i discipul⁹ nõ dubitauit oc
cũbere: sciẽs in ꝯspectu dñi p̄ciosaz esse mortẽ sanctoꝝ. Hec ꝑfecto
sola est digna retributio in xp̄ Hiero. cũ sanguis sanguĩe cõpensa
tur: ⁊ redẽpti cruore xp̄i ꝓ redẽptore libẽter occũbimus. Nõ certe
passus est tñ Stephan⁹: vt aliq̄d apud hoĩes videreẗ: sʒ vt apd̄
deũ exẽplo suo magna mereri hoĩes possent: Jecirco a xp̄ianis nõ
pua illi laus debeẗ: ⁊ grã: ⁊ vt oĩs ꝟtutes haberet q̄ ad celũ ducũt
morales scʒ ⁊ theologicas: fide ac spe armatus: caritatẽ ãplex⁹ est
pro lapidantib⁹ em̃ saxis vndiqʒ irruẽtibus orauit: ⁊ q̄ deʒ eo tpe
pro cruẽtis: iniustis: ipsis: ⁊ blasphemãtib⁹ precat⁹ est: quo asper
vulnerum sensus maledictum poterat excitare. verum quia homi
nes erant eos sub ignoratione: ac nubilo erroris quo erant obdu
cti vt se malum facere non dispicerent excusauit. Sciebat nan
qʒ vir sapientissimus hominẽ ab homĩe non esse alienũ: ⁊ huma
nitatẽ etiam in hoste amandã non em̃ debemus hominẽ odisse:
sed vicia si e natura viuere volum⁹ que hanc inter homĩes socie
tatem latissime patentem instituit. Non profecto ad bellum non
ad dissidua sed ad pacem: sed ad concordiam nati sumus: quam
Pontifici summo ⁊ vobis ex tantis malis respirans Jtalia refert

acceptaȝ: cui tot bellis exhauste: tot cladibus actrice: hec tempore consuluistis ꝛ sacrũ hunc regis pacifici natalẽ optato pacis fede re celebriorẽ reddere. Imprimis cure fuit: quod eqdeȝ inter maxima hui⁹ pontificatus officia: ꝛ res ãplissimo pcemio dignas a vobis prudẽtissime actas merito posueri: sed de tãto munere alias nũc ad Stephani caritatẽ vnde digressa est iam prope finẽ referat se oratio. Autorẽ salutis nr̃e imitatus est Stephan⁹ q raticalis cre ature quã ad imaginẽ suam effinxerat casuȝ miseratus ad sortem vt illã tandeȝ e faucibus tartarei hostis eripet. In clauso ꝟginis vtero carnẽ sumpsit humanã miraculose illic inuentã: nõ semina li origine infusaȝ: ꝛ ptãtis volũtate nõ natura deitatis p quã nõ poterat nõ esse qđ fuerat semetipm exinaniuit factus obediẽs pũ vsq ad morteȝ: ꝛ mortem q dem crucis: vt tm̃ nouo hoĩ p obedien tiã pstaret̃ salutis q̃tũ Ade veteri parẽti p inobedientiã pditõis acciderat: ꝛ vt vetus fermentũ iudaice traditõis noua cõspersio fieret: ꝛ vt agnus nõ in figura: sed in ꝟtate cõmederet̃: ꝛ vt deni q per ipm oĩa noua fierẽt: O inestimabilẽ caritatis dilectioneȝ. O miram dei oñipotentis misericordiã. O ineffabilem redẽpto ris benignitat̃. qui in stabulo natus tot labores sustinuit: q Sa maritanã ad puteũ alloquio suo dignatus est: qui ouẽ errantẽ p priis humeris reportauit ad gregeȝ: qui Chananeã post se clamã tem nõ est aspernatus: qui ad Lazari monumentũ infremuit spi ritu: ꝛ se turbans corã populo prorupit in lachrymas: ꝛ tandem a planta pedis vsq ad verticẽ liuore ac verberibus deformatus ha bens spineam coronam: ꝛ pro nobis dolens agnus ille innocens aram crucis ascendit: cuius sanctissimã linguã que sola liuorem non senserat aceti: ac fellis amaritudine inficiendã iudei curaue runt. Illam tamen mouens pro persecutoribus ꝛ crucifigentibus post alapas: sputa: crucem flagella: blasphemias orauit ad patreȝ Hoc idem Stephanus faciens positis ad terram genibus: quod vix saxorum impetus permittebat animum ad celum quo inten drat: ꝛ glaȝ quã viderat emisit: ꝛ laureolã vltra pmiũ eẽntia lepa dissi pm⁹ martyr: qñ deo strẽnue militauerat adept⁹ est. Dignũ

quippe est vt inde quis premiū operis accipiat vbi totius operaꝫ laboris impendit. In stadio terreno concenderat Stephanus: vt in celo coronaret̃: qđ nulli sanctoꝝ sine certamīe contingit. Hunc igitur sequamur ne nobis ante tribunal saluatoris: cum canet nouissima tuba in tremēdo illo iudicio dicat̃: ite vos negocijs quōdam secularibus impliciti si potestis: ⁊ illinc vbi toto mentis affectu seruiuistis mercedem laboris exigite: ac ne fatuis virginib⁹ similes: oleum vnde veꝝ lumen accendit̃: ac nutrit̃ non habentes: tenebris dampnemur eternis Mercennarius quidem seculi premiū christi accipere non potest. nec illud sine magno ruboreis petere cuius: omnis cura in terris fuit: Intendentes igit̃ in celū cum Stephano ad illam beatitudinē voluntatis nostre obiectuꝫ per christi vestigia properemus: qua ille nos dignet̃ pro cui⁹ gloria ⁊ triumpho Stephanus constanti pioq; pectore torrentis lapides excepit. ⁊ qui est benedictus in secula seculoꝝ Amen.

Laus deo.

